

мент економічної безпеки // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. - 2009. - № 1.

2. Економічна безпека: навчальний посібник. / [О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасименко] - КНУВС. - 2008. - 400 с.

3. Користін О.Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні. Монографія. - Нац. ун-т внутр. справ. - К., 2007. - 448 с.

4. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. - Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. - Х., 2004. - 433 с.

5. Клименко А.О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом. - Дисерт. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук. - Національна академія внутрішніх справ України, Київ, 2004. - 190 с.

6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиван-

ню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 28.11.2002 № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 1. - С. 2.

7. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (ст. 1) м. Варшава, 16 травня 2005 року. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.27537.0>

8. Чернєй В.В. Теоретичні та практичні засади запобігання злочинам у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. - Національна академія прокуратури України, Київ, 2014. - 610 с.

Чубенко А. Г.,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
Надійшла до редакції: 11.09.2014

УДК 346.548:343.9.01

ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА БЕЗПЕЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гаверський В. В.

В економічній та юридичній літературі економічна злочинність вживається в трьох значеннях: у широкому, середньому, вузькому. У широкому визначенні до злочинності у сфері економіки відносять усі види злочинів, що порушують нормальне функціонування економічного механізму. У середньому значенні до злочинності у сфері економіки відносять злочини проти власності, господарські й корисливі службові злочини. У вузькому розумінні - це злочини проти власності та господарські злочини.

Ключові слова: економічна злочинність, господарська злочинність, злочинність проти власності, зовнішньоекономічна діяльність, митні злочини.

В экономической и юридической литературе экономические преступления рассматриваются в трёх значениях: широком, среднем и узком. В широком понимании экономическая преступность включает в себя все виды преступления, которые нарушают нормальное функционирование экономики. В среднем значении экономическая преступность включает в себя преступления против собственности, хозяйственную и служебную корыстную преступность. В узком понимании экономическая преступность - это преступность против собственности и хозяйственная преступность.

Ключевые слова: экономическая преступность, хозяйственная преступность, преступность против собственности, внешнеэкономическая деятельность, таможенная преступность.

In economic and legal literature economic crimes are examined in three values: wide, middle and narrow. In the wide understanding economic criminality plugs in itself all types of crime, that violate the normal functioning of economy. In a mean value to criminality in the field of economics take crimes against property, economic and mercenary official crimes. In the narrow understanding are

crimes against property and economic crimes.

Keywords: economic criminality, menage criminality, criminality against property, foreign economic activity, custom crimes.

Злочинність визначається як історично мінливе, соціально-економічне й кримінально-правове явище, що представляє собою цілісну сукупність (систему) всіх злочинів, вчинених на певній території за відповідний період часу. Тому злочинність у зовнішньоекономічній сфері, як уявляється, повинна бути розглянута через призму злочинів у цій галузі людської активності.

Труднощі дефініції останніх полягають у тім, що діюче кримінальне законодавство не виділяє зовнішньоекономічну діяльність (її нормальне, легальне правомірне здійснення) як окремий об'єкт злочину, під яким у теорії розуміється те, на що спрямовано суспільно небезпечне діяння суб'єкта, те, чому злочин здатний заподіяти шкоду, а саме "охоронювані кримінальним законом блага (інтереси) і суспільні відносини, яким у результаті злочинного посягання заподіюється істотна шкода" [1, 147].

Оскільки зовнішньоекономічна діяльність є похідною від загального сектора економіки, для з'ясування поняття зовнішньоекономічних злочинів ми вважаємо за необхідне розглянути підходи до розуміння економічної злочинності.

Проведений аналіз літературних джерел, нормативно-правових актів дозволив дійти висновку, що поняття "економічна злочинність" вживається в трьох значеннях: у широкому, середньому й вузькому.

Найпоширенішим є широке визначення поняття "злочинності у сфері економіки", відповідно до якого розуміють всі види злочинів, які посягають на економіку, права, свободи, потреби учасників економічних відносин, і порушують нормальне функціонування економічного механізму, заподіюють шкоду різним соціальним цінностям і благам. У зв'язку з цим, застосування широкого підходу до визначення поняття й структури злочинності у сфері

економіки не дає можливості встановити її реальні обсяги, об'єктивні економічні й правові параметри, розробити ефективну економіко-правову модель превентивного впливу. Разом з тим, такий підхід нерідко має місце в урядових рішеннях із проблем боротьби зі злочинністю у сфері економіки. Саме тому заходи протидії часто характеризуються непослідовністю, суперечливістю, взаємовиключеннями.

У середньому значенні до злочинності у сфері економіки відносять злочини проти власності, господарські й корисливі службові злочини.

У вузькому - злочини проти власності й господарські злочини. Таке різноманіття підходів обумовлене неодноразовістю самої субстанції цього явища й відсутністю кримінально-правового його визначення.

О.Г. Кальман дає наступне визначення злочинності у сфері економіки: злочинність у сфері економіки (економічна злочинність) - це соціально-економічне деструктивне для економіки держави явище, що проявляється у вчиненні особами навмисних корисливих злочинів у сфері легальної й нелегальної господарської діяльності, основним безпосереднім об'єктом яких виступають відносини власності й відносини у сфері виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів і послуг з метою одержання доходу.

Основні риси злочинів у сфері економіки проявляються в тому, що:

їх скоюють у сфері легальної й нелегальної господарської діяльності;

суб'єктами цих злочинів можуть бути як підприємець, так і інші особи, які сприяють здійсненню господарської діяльності;

вони наносять економічний, політичний, моральний збиток суспільству й державі;

вони спрямовані на одержання економічної вигоди; їм скоюють тільки навмисне;

можуть вчинятися різними способами, передбаченими діючим кримінальним законодавством [2, 11-12].

Таким чином, зазначені характеристики можна також застосувати й до злочинів у зовнішньоекономічній діяльності, але з урахуванням особливостей її здійснення.

В Україні на сьогодні не існує законодавчого й наукового визначення термінів "сфера зовнішньоекономічної діяльності" і "злочин у сфері зовнішньоекономічної діяльності". У чинному законодавстві ці визначення зовнішньоекономічної діяльності як діяльності суб'єктів господарювання України й іноземних суб'єктів господарської діяльності. Така діяльність може мати місце як на території України, так і за її межами [3, 377].

Виходячи із цього, можна дати визначення сфери зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) як всієї сукупності українських і іноземних суб'єктів господарської діяльності, які мають місце як на території України, так і за її межами. А злочином у зовнішньоекономічній сфері можна вважати будь-який злочин, що прямо або опосередковано пов'язаний саме із зовнішньоекономічною діяльністю [4, 9].

Злочини у сфері ЗЕД підривають основи функціонування держави шляхом обмеження надходжень коштів у бюджет від сплати мита й зборів; впливають на формування валютних резервів, необхідних для стабілізації курсу національної валюти; посягають на стратегічні інтереси, пов'язані з видобутком і використанням сировинних природних ресурсів і експлуатацією транспортних магістралей.

Можна вказати й на негативну роль кримінальних проявів у зовнішній торгівлі, що вони грають у забезпеченні продовольчої безпеки, і пов'язану з цим загрозу життю й здоров'ю населення держави. Як наслідок всього перерахованого й паралельно з ним, існує загроза виникнення соціальної нестабільності в суспільстві [5, 195].

Класифікація економічних злочинів, з виділенням їх у ряд злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності, має не тільки науково-пізнавальне, теоретичне, а й велике практичне значення. Вона заснована, насамперед, на визнанні не тільки подібності, але, по суті, однорідності економічного змісту суспільних відносин (інтересів, благ, цінностей), охоронюваних у цьому разі кримінальним законом, що захищаються кримінально-правовими заборонами, передбаченими Кримінальним кодексом. Конкретизуючи, деталізуючи безпосередні об'єкти перерахованих злочинів, ця класифікація дозволяє відбити специфіку розглянутої групи (підгрупи) злочинів, що має неабияке значення для їх правильної кваліфікації, відмежування від суміжних складів.

Вичленювання зі всієї сукупності злочинів посягань на нормальний хід, порядок зовнішньоекономічної діяльності має значення для адекватних, відповідних інтересів правової охорони, вирішення не тільки правових, а й інших питань, зокрема організаційно-тактичних (утворення структурних підрозділів для оперативного обслуговування сфери ЗЕД, спеціалізації співробітників по цій лінії службової діяльності, профілювання їх навчання й підвищення кваліфікації, створення відповідних банків інформації налагодження внутрішньої й зовнішньої взаємодії в системі правоохоронних органів і ін.) [6, 29].

На підставі вивчення кримінальних прав, аналітичних та інших документів Держмитслужби, СБУ, МВС України В.О. Білецьким визначені й узагальнені способи, які найчастіше використовують злочинці при контрабандному переміщенні товарів і майна через митний кордон: експорт і імпорт вантажів поза пунктами митного контролю; експорт і імпорт товарів з використанням спеціально обладнаних схованок; імпорт товарів в Україну під видом транзитних вантажів; імпорт товарів на адресу неіснуючих підприємницьких структур; імпорт під видом гуманітарної допомоги; ввіз одного товару під видом іншого й т. п.

Вивчення практики слідчих органів свідчить про наявність процесу злиття економічної злочинності із загальнокримінальною, що, зокрема, відображається в діяльності міжнародних організованих злочинних груп, які займаються крадіжками автотранспорту в країнах Європи і їх збутом в Україні [7, 7].

Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми дозволяє, крім інших важливих особливостей злочинності у сфері ЗЕД, особливо виділити дві:

злочинність у сфері ЗЕД - це специфічне явище, за своїм змістом рідко обмежуване однорідними й одиничними, зокрема митними, злочинами. Цей вид злочинності носить високоорганізований, професійний, транснаціональний характер. Відповідно, митні злочини практично завжди сполучені зі здійсненням декількох супутніх злочинів.

Т.А. Діканова підкреслює тісний зв'язок митних злочинів зі злочинами у сфері економіки, зокрема з відмиванням грошей, монополістичними діями й обмеженням конкуренції й ін. Розглядаються можливості виявлення митних злочинів через інші економічні й навпаки [8, 13];

2) наступною особливістю, що впливає з попере-

дньої, є тісний зв'язок злочинів у сфері ЗЕД з корупцією в органах влади й управління, а також серед керівників комерційних і інших організацій. Так, у літературі відзначається "тісний" зв'язок митних злочинів з посадовими злочинами в митних органах. Констатується, що найбільш організовані й небезпечні способи контрабанди, ухилення від сплати митних платежів і неповернення валюти відбувається за співучасті з посадовими особами митних органів [9, 615].

Отже, суспільно небезпечні діяння у сфері ЗЕД при кримінально-правовій кваліфікації практично завжди підпадають під ознаки ідеальних або реальних сукупностей різномірних злочинів.

У Росії під "зовнішньоекономічною діяльністю" розуміється зовнішньоторговельна, інвестиційна й інша діяльність, включаючи виробничу кооперацію в галузі міжнародного обміну товарами, інформацією, роботами, послугами, результатами інтелектуальної діяльності, зокрема виключними правами на них (інтелектуальна власність).

Очевидно, що в кожному з наведених у визначенні підвидів діяльності (зовнішньоторговельна, інвестиційна й ін.) вчиняються різні види злочинів. Вони розрізняють за багатьма критеріями, але мають при цьому загальні закономірності.

До цих закономірностей відносяться [10, 116-117]:

злочинна діяльність, як правило, характеризується взаємодією учасників ЗЕД двох і більше держав;

учасниками ЗЕД є юридичні й фізичні особи, що володіють правом здійснення ЗЕД, а так само іноземні особи;

ця діяльність регулюється різними нормами права: митного, валютного, банківського, адміністративного й ін.;

важливу роль у регулюванні ЗЕД грають особливості законодавства іноземної держави (держав), міжнародне право;

регулювання ЗЕД здійснюється державою, в особі уповноважених нею органів;

реалізація ЗЕД її учасниками перебуває в тісному зв'язку з діями (бездіяльністю) посадових осіб і державних органів, державних службовців і установ;

ЗЕД пов'язана з переміщенням різних об'єктів через

митний кордон [11, 17-45, 61-70, 80-83, 94-95, 109-111].

Отже, злочинність ми відносимо до однієї з основних загроз безпеки зовнішньоекономічної діяльності.

Література

1. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть: Курс лекций. - М., 1996.
2. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: Автореферат дис. ... докт. юрид. наук. - Х., 2004.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України // Верховної Ради України. - 1991. - № 29.
4. Білецький В.О. Кримінологічна характеристика та профілактика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - Одеса, 1999.
5. Преступность в сфере внешнеэкономической деятельности / В.Д. Ларичев, Е.В. Милякина, Е.А. Олова и др. - М.: издательство "Экзамен", 2002.
6. Дорожков С. Преступления в сфере внешнеэкономической деятельности // Закон и право. - 2003. - № 7.
7. Білецький В.О. Кримінологічна характеристика та профілактика злочинів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - Одеса, 1999.
8. Диканова Т.А. Актуальные проблемы борьбы с таможенными преступлениями. Автореф. дисс. ... доктора юрид. наук. - М., 2000.
9. Жбанков В.А. Таможенная преступность // Криминалогия; Учебник для вузов / Под общ. ред. проф. А.И. Долговой - М., 2001.
10. Гармаев Ю. Преступление в сфере внешнеэкономической деятельности как объект уголовного права и криминалистики // Уголовное право. - 2002. - № 2.
11. Михайлов В.И., Федоров А.В. Таможенные преступления. - СПб, 1999.

Гаверський В.В.,
кандидат економічних наук,
професор кафедри філософії
та соціально-економічних дисциплін ОДУВС
Надійшла до редакції: 18.09.2014

УДК: 321.13

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ США ЩОДО ПРОТИДІЇ ПРОСТУПКАМ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Горлов Є. В.

Стаття присвячена дослідженню зарубіжного досвіду діяльності органів державної влади щодо протидії проступкам у сфері економіки. Також розроблені ґрунтовні висновки та пропозиції стосовно тематики, яка розглядається.

Ключові слова: господарська діяльність, проступок, проступки у сфері економіки, органи державної влади.

Статья посвящена исследованию зарубежного опыта деятельности органов государственной власти по противодействию проступкам в сфере экономики. Также разработаны основательные выводы и предложения по рассматриваемой тематике.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность, проступок, проступки в сфере экономики, органы государственной власти.

The article investigates the experience of foreign public authorities against misconduct in the economy. Also developing sound conclusions and offer rozhlyadayemoyi subjects.

Keywords: economic activity, misconduct, misconduct in economics, public authorities.

У контексті реформування вітчизняного адміністративного права шляхом оновлення чинного законодавства важливого значення набуває аналіз досвіду інших країн у відповідній сфері.

Враховуючи те, що Україна взяла курс на євроінтеграцію, основою нормативного забезпечення діяльності органів державної влади щодо протидії проступкам у сфері господарювання переважно є правові акти Європейського Союзу (далі - ЄС): Загальна декларація прав людини (1948 р.) [1, 18], Конвенція про попередження

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС